

נועם אליעזר

✦ בדין ארצו של בית כמוהו

וכל אשר באהל וגו' (במדבר י"ט, י"ד).

בספרי דריש, לעשות קרקעית של בית כמו עד התהום.

במשנתנו פ"ג דאהלות מ"ז ופט"ו דאהלות מ"ה

א) הנה שנינו במשנתנו (פ"ג דאהלות מ"ז), טפח על טפח מרובע מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה, כיצד ביב שהוא קמור תחת הבית כו' אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח, טומאה בתוכו הבית טמא, טומאה בבית מה שבתוכו טמא. - וכיו"ב שנינו (בפט"ו דאהלות מ"ה). וגרסינו במשנתנו התם דטעמא דמילתא, שארצו של בית כמוהו עד התהום.

דרשת הספרי שהובא ברמב"ם

והרמב"ם בפיהמ"ש (פ"ג דאהלות מ"ז) כתב דילפינן לה מקרא דכתיב (במדבר י"ט, י"ד) וכל אשר באוהל, ודרשינן בספרי (שם) לעשות קרקעות של בית כמו עד התהום, כמו שיתבאר (לקמן פט"ו מ"ה).

דברי הרמב"ם בפיהמ"ש פ"ג דאהלות מ"ז

ב) וכתב הרמב"ם בפיהמ"ש, בביאור הדין הנ"ל, בזה"ל: "לפי שכל שהוא בקרקעיתו של בית טמון, אם לא היה באותו המקום טפח על טפח הרי הוא מתטמא ומטמא". עכ"ל. והיינו דדין ארצו של בית כמוהו, קאי בין כשהטומאה בבית לטמא כלים שבביב, ובין כשהטומאה בביב לטמא הכלים שבבית.

היכא דהטומאה לא בבית אי"ז אהל המת

וביאר החזו"א, דכיון דדין זה דארצו של בית כמוהו ילפינן מקרא דכל אשר באהל, זהו דוקא כשהבית הוא כבר אהל המת, בכהאי גוונא נטפל גם ארצו להיות חלק מאוהל המת, אבל כשאין הטומאה בבית אלא בארצו אין כאן אהל המת כלל.

ביאור באופ"א

ז) ובאמת דיש לבאר באופן אחר, דיתכן דיסוד הדין דארצו של בית כמוהו הכוונה היא בדין התפשטות הטומאה, דהטומאה מתפשטת גם לשם. אבל כשהטומאה עצמה שם, כיון שהיא טומאה רצוצה במקומה, אינה מתפשטת כלל ונכנסת לבית רק מדין טומאה רצוצה בוקעת.

בתוספתא פ"ה דאהלות ה"ב

ז) ובתוספתא (פ"ה דאהלות ה"ב) שנינו, ביב שהוא קמור תחת הבית ויש בו ארבעה טפחים ויש ביציאתו ארבעה טפחים ונפל לתוכו הבית טהור, נפל בבית מה שבתוכו טהור כו'. רחב מבפנים וצר מבחוץ, טומאה ברחב הבית טמא, בצר הבית נידון מחצה על מחצה. והר"ש הביאו (בפ"ג דאהלות מ"ז).

ביאור הגר"א לתוספתא

והנה הגר"א (בביאורו לתוספתא) ביאר, דהביב בתוך הבית הוא רחב, וכשמגיע לתחת כותלי הבית מתקצר, ואין בו טפח בכזית מהמת, או שאין בו ארבעה טפחים במת שלם. - והא דחלק הצר נידון מחצה על מחצה ביאר הגר"א דהוי ליה כמו כותל הבית, דתנן (פ"ו דאהלות מ"ג) דמחציו ולפנים טמא ומחציו ולחוץ טהור.

דברי הרמב"ם פ"ב מטו"מ ח"ז

ג) והרמב"ם בהלכותיו (פרק כ' מטומאת מת הלכה ז), כתב: "אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח, טומאה בתוכו הבית טמא, כאילו הוא בתוך הבית". עכ"ל. - וכבר דקדק בחידושי הגר"ח הלוי (על הש"ס, בענין כוורת) דמבואר דגם בטומאה בקרקע חשיב כאילו הטומאה בתוך הבית.

פירוש הרא"ש והריטב"א

ד) אולם הרא"ש בפירושו למשניות (פ"ג דאהלות מ"ז), כתב דהטעם דהבית טמא כשהטומאה בתוכו, הוא משום דטומאה רצוצה בוקעת. וכ"כ הריטב"א בסוכה (ד'.) ובב"ב (ק:).

בגדר טומאה רצוצה

ומבואר דלאו משום דנחשב כאילו היא בבית הוא טמא, אלא רק משום דטומאה רצוצה בוקעת. - והיינו, דס"ל דדינא דקרקעיתו של בית כמוהו, הוא דוקא כשיש טומאה בבית נטמאים הכלים, משום דקרקעיתו של בית כמוהו. אבל אם הטומאה בקרקע לא חשיב כטומאה בבית.

ביאור החזו"א דכשהטומאה בארצו הבית טמא מדין רצוצה

ה) והנה בחזו"א (אהלות סימן ט"ו סק"ז) כתב כן, דלא מצינו ארצו של בית כמוהו אלא בטומאה בבית, אבל כשהטומאה בארצו הבית טמא מדין רצוצה.

בטהרת הכוורת כשהטומאה אינו כנגדה

וכל אשר באהל יטמא וגו'
(במדבר י"ט, י"ד).

במשנתנו פ"ט דאהלות מ"א

א הנה שנינו (פ"ט אהלות מ"א), כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור.

ביאור המהר"ם מרוטנבורג

ב והנה המהר"ם מרוטנבורג ביאר, דהטעם דתוכה טהור, הוא מדין צמיד פתיל. - וז"ל: "ומיהו מה שבתוכה טהור בין שגבוהה הכוורת מן הארץ טפח בין שאינה גבוהה טפח כשהטומאה תחתיה או על גבה, דעל מה שבתוכה דין הוא שתציל, כיון דאינה מקבלת טומאה. דאפילו מונחת באהל המת מצלת בצמיד פתיל, כדתנן (פ"י דמסכת כלים מ"א), וכלי העץ טהורים. וכדקתנא הכא בסיפא, טומאה בבית אין לטמא אלא הבית, ולא הכוורת. אבל על מה שתחתיה ועל גבה אינה מצלת אפילו היתה גבוהה מן הארץ טפח, כיון דכלי היא כדתנן לעיל (פ"ו מ"א) אדם וכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהור, דאפילו נדבך הנתון על כלי אבנים אינו מציל כ"ש הכלי עצמו. ותנן נמי לעיל (פ"ה מ"ה) שהכלים מצילין עם דפנות אהלים, אבל בלא דפנות אהלים לא, כגון זאת הכוורת שמונחת בתוך הפתח ולא אצל הדופן, וכל שכן בשאינה גבוהה מן הארץ טפח, דאפילו אצל הדופן לא מצלא, דאין אהל המת פחות מטפח". עכ"ל. - והיינו, דאף על פי דפיה של הכוורת פתוח, מכל מקום כיון דלצד הטומאה הוא סתום, חשיב צמיד פתיל.

דברי הר"ש בכת"י

והנה הר"ש בכת"י כתב כן, בזה"ל: "תוכה וגבה טמא. אבל מה שבתוכה טהור. ואף על פי שהכוורת מצלת על מה שבתוכה, אינה מצלת על מה שתחתיה וגבה כנגד הזית. דעל מה שבתוכה דין הוא שתציל, כיון דאינה מקבלת טומאה, דאפילו מונחת באהל המת מצלת בצמיד פתיל, כדתנן פרק

עשירי מכלים מ"א וכלי עץ הטהורים. אבל מה שתחתיה וגבה אינה מצלת אפילו היתה גבוהה מן הארץ טפח, כיון דכלי היא, כדתנן לעיל (פ"ו מ"א) אדם וכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר, דאפילו נדבך הנתון על גבהי כלי אבנים אינו מציל כל שכן הכלי עצמו, ותנן נמי לעיל (פ"ה מ"ה) הכלים מצילין עם דפנות אהלים, אבל בלא דפנות אהלים לא". עכ"ל.

בהנהגות "אור גדול"

ד ויעוי' בהנהגות האור גדול (בפ"ח מכלים) שכתב דכל כלי שהוא תוך תוכו באויר כלי חרס מציל על הטהרות גם מדין צמיד פתיל, כיון דאין פתחו לצד הטומאה. - ולפי זה ביאר, דמהאי טעמא בכלי חרס הפנימי שיש בו טהרות אין צריך לחידושא דתוך תוכו, דיכול לטהר מדין צמיד פתיל.

ביאור המקור"ד ברעת הר"ש ומהר"ם

ה והנה יסוד דברי הר"ש מכת"י והמהר"ם מרוטנבורג, דהא תוכה טהור הוא משום הצלת צמיד פתיל, ואף על פי שאינו מוקף צמיד פתיל, היינו מפני דמכיון דפיה לחוץ חישב כמירוח טיט, משום דאין טומאה משכמת לפתחו כשהוא בחוץ. וכ"כ ה"מקדש דוד" (בקונטרס מעניני טהרות סימן א' אות ב').

ביאור החזו"א בשיטת הר"ש

אולם החזו"א (אהלות סימן ב' סק"ג) ביאר שיטת הר"ש, דטעם הצלה זו אינו מדין אוהל, שאם היה מדין אוהל לא היה מציל בטומאה רצוצה, והוי אמרינן דטומאה בוקעת לתוכה. אלא דתוך הכלי חשיב רשות חלוקה, ואין הכלים שבתוך הכלי בכללא דכתיב כל אשר באוהל יטמא. - והיינו דבגזיר (נ"ה) איתא דכלי הבא במידה העומד באויר, דאין הצלתו מדין צמיד פתיל, דהא פליגי רבי יוסי ורבי יוסי ברבי יהודה בנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל, ואמרינן בגמ' דכו"ע משום גושא גזרו על הארץ העמים, ופליגי באהל זרוק אם שמיה אוהל. - ולכאורה קשה דאי

נימא דכלי הבא במדה המונח באויר הצלתו היא מדין צמיד פתיל, הרי מבואר בחגיגה (כ"ה.) דבצמיד פתיל ליכא דינא דאוהל זרוק. אלא ודאי דאין הצלתו מדין צמיד פתיל. והטעם דאין צמיד פתיל הוא משום דמיירי בפתוח, וכל שהוא פתוח אין בזה דין דצמיד פתיל. וביאור סוגיא דנזיר (נ"ה.) דכלים נעשים אוהלים להציל על מה שבתוכו, דלענין הצלת תוך הכלי לא נאמר ההלכה דאין כלים נעשים אוהלים לטהר. - וע"ע בחזו"א (אהלות סימן ב' ס"ק כ"ב וסימן ג' סק"ט) שביאר כן שיטת הרמב"ם.

ביאור החזו"א אהלות סי'

ב' סק"א וסק"י"ג

ז ובחזו"א אהלות (סימן ב' ס"ק א' וסק"י"ג) כתב דהך דינא הוא לאו דוקא בכלי הבא במידה, אלא הוא הדין בשאר כלים הטהורים שפיהם לחוץ, כיון שאין אוירם ואויר אוהל נחשבים כאחד חולקים רשות לעצמם, ובכהאי גוונא אפילו אם יש נקבים בצדיהם מהני לכסותם בכיסוי נסר, וכן בגוונא שהנקב הוא פחות מטפח דאין צריך כיסוי כללי.

ביאור החזו"א אהלות סי' ג' וסי' ד'

ח ובחזו"א (אהלות סימן ג' סק"ט. וסימן ד' סק"א) צידד לומר דבעינן טפח על טפח כדין אוהל, ולא בכל שהוא כדין צמיד פתיל דמציל בכל שהוא. - ואחר כך צידד החזו"א דמהני בכל שהוא מדין חולק רשויות, וכן מוטה על צידה מציל על הקודש, אף על פי שאין צמיד פתיל לקודש, מכל מקום מהני, כיון דמלתא דאוהלים הוא. - ולפי זה כתב החזו"א דהביאור בדברי הר"ש שכתב במשנתנו (פ"ט דאהלות מ"א) דקמייירי בכלי הבא במדה, דלאו דוקא הוא, אלא הוא הדין בשאר כלים הטהורים כיון דפיהם לחוץ נמי חולקים רשות לעצמם.

בחזו"א אהלות סי' ב' פק"ד

(ט) וכיו"ב ביאר החזו"א (אהלות סימן ב' סק"ד) במש"כ הר"ש בטומאה בתוכה, דדרך החלחול טומאה יוצאה לביתא וכתב החזו"א דלאו דוקא דרך החלחול, אלא דכל שהיא מחולחלת נידון החלחול כפתח לענין טומאה שבתוכה, כיון דאין צמיד פתיל לטומאה, וממילא חשיב כפיה לפנים, דאין חולק רשות לעצמו. מה שאין כן לענין טהרה בתוכו, דכיון דמהני הצלת צמיד פתיל לטהרה חשיב כדופן, ובפקיקת הקש חוצץ בפני הטומאה שלא תעבור דרך הפתח שבדופן כדן העברת טומה בין אוהל לאוהל והדר נידון כפיה לחוץ.

בטעם דתוכה טהור

(י) והנה מדברי הר"ש דמבואר דהטעם דתוכה טהור הוא משום הצלת צמיד פתיל, חזינן דטומאה רצוצה אינה בוקעת לתוך צמיד פתיל. - וכן מתבאר בתוספתא (פ"י דאהלות ה"ח) והובא בר"ש (פ"ט דאהלות מט"ז).

דעת הר"ש לענין טומאה תחת המגדל

(יא) אמנם הר"ש (פ"ד דאהלות מ"א) לענין טומאה תחת המגדל, דקיי"ל דאם אין שם פותח טפח מה שבבית טמא, ופירש הר"ש דהיינו משום דהטומאה בוקעת לתוך המגדל ויוצאת לחוץ. והרי הר"ש ביאר שם דהצלת המגדל הוא משום צמיד פתיל, ואפילו הכי כתב דטומאה רצוצה בוקעת לתוכה. - וכתב המ"קדש דוד" בקונטרס מעניני טהרות, (אהלות סימן א' אות ג'), דאין טומאה רצוצה בוקעת לתוך צמיד פתיל לטמא מה שבתוכה, אבל מכל מקום בוקעת לתוכה לענין לטמא מה שבבית, דאל"ה חשיב ככלים חוצצים בפני הטומאה. - וכיו"ב כתב החזו"א (אהלות סימן ב' פ"ק ט"ז).

בתירוץ המהר"ם מרוטנבורג

(יב) דהנה הר"ש (פ"ד דאהלות מ"א) הקשה בהא דקיי"ל דטומאה בבית מה שבתוכו טהור, והרי כלים אינם מצילים אלא בצמיד פתיל, וכתדנן (פ"י דכלים מ"א) דכלי עץ הטהורים מצילים בצמיד פתיל. - וע"ש במהר"ם מרוטנבורג שתירץ דקמייירי התם (בפ"ד דאהלות מ"א) דהוי ליה צמיד פתיל. ולפי זה הוי טעמא דהאי דינא משום הצלת כלים, ומציל גם כשאין בחללו פותח טפח.

בדעת הר"ש

(ג) אמנם הר"ש חידש דהא דכלי עץ הטהורים צריכים צמיד פתיל, זהו דוקא כשמכוסה בכפישה, או שאר כלים, אף על פי שאינו מקבל טומאה. אבל היכא דדלתותיו מחופה או מכוסה בנסר מהני בלא צמיד פתיל. - והר"ש הוסיף דזהו דוקא במגדל וכוורת דלא מקבל טומאה, אבל תנור וקדירה וכוורת או שאר כלי חרס לא מהני נסר להציל בלא צמיד פתיל. וכ"כ הר"ש (פ"ה דאהלות מ"ו ופ"ט דאהלות מ"ט).

ביאור רבינו חיים הלוי

(יד) ויעוי' בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"א מטומאת מת ה"ה) שביאר דסברת הר"ש דוקא בכלי הבא במידה ניצול על ידי כיסוי נסר או סגירת הדלתות, אבל בשאר כלים הטהורים כגון כלי אבנים וכיו"ב לא מהני רק על ידי צמיד פתיל. - וכ"כ החזו"א אהלות (סימן א' ס"ק י"ד ובסימן ב' ס"ק ט"ז). והיינו דעל ידי דהוי ליה כלי הבא במידה ויש בו דין אוהל מהני לדין הצלת תוכו מדין הצלת כלים גם בלא דין צמיד פתיל, ומציל רק על תוכו. וכמ"ש בחידושי רבינו חיים הלוי.

ביאור התוס' יו"ט בדעת הר"ש

(טז) אמנם התוס' יו"ט (פ"ט דאהלות מט"ז) נקט בדעת הר"ש דכל כלים הטהורים סגי בכיסוי נסר, ורק בכלי חרס צריך שיהא צמיד פתיל. וכמ"ש בחזו"א (אהלות סימן ד' סק"ו). - והיינו, דבכלי חרס דהוי דבר המקבל טומאה מתוכו, צריך שיחשב על ידי הצמיד פתיל שהוא כלי שאין בו תורת קבלת טומאה, ולכן צריך דוקא צמיד פתיל.

ביאור המהר"ם מרוטנבורג

(טז) והמהר"ם מרוטנבורג (פ"ט דאהלות מ"א) מיייתי הא דנחלקו (בפ"י דכלים מ"ג) רבי יהודה וחכמים במחולחלת ואינה נשמטת אם הוי ליה צמיד פתיל. וכתב המהר"ם דהכא לכו"ע מהני מדין צמיד פתיל. וז"ל המהר"ם: "ומחולחלת דאירינן בה מייירי שהנקבים שלה פקוקים בקש, ואותו הפקק אינו תקוע בחוץ ולא מיהדק אלא רפוי. מלשון מגופת חבית המחולחלת ואינה נשמטת (בפרק י' במסכת כלים מ"ג). הילכך, לעיולה לה טומאה

חשיבא כסתום ואין טומאה נכנסת לחבית דרך הנקבים, אבל לאפוקי מינה חשיבא כפתות, משום דדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס. ונראה דחוק לאוקמי סתמא דמתניתין דהכא כרבי יהודה דאמר התם מצלת, ודלא כרבנן דאמי התם אינה מצלת. אלא נ"ל דאפילו כרבנן אתיא, דעד כאן לא קאמרי רבנן התם דאינה מצלת אלא בחבית של חרס שכולה בבית, ואין לה פתח אלא דרך המגופה, הילכך לא חשיבא סתימה מלהיות טומאה קודמת לפתחה כיון דמחולחלת היא ולא הויא סתימה מעלייתא, אבל הכא מודו דאין טומאה נכנסת דרך הנקבים הסתומים ומחולחלין, כיון דיש לכוורת פתח אחד שהוא עיקר. א"נ נ"ל דשאני חרס דיש בו גומות ואין פי המגופה חלק כמו כוורת שהיא כלי עץ והנקבים שלה חלקים ונסתמין יפה בפקיקת הקש, הילכך אפילו רבנן מודו הכא דמצלת כאילו מוקפת צמיד פתיל. עכ"ל המהר"ם.

ביאור החזו"א לפלוגתא דמהר"ם והר"ש

ובחזו"א (אהלות סימן ב' סק"ו וסימן ג' סק"ו) כתב דמהר"ם פליג על דברי הר"ש דפירש דקמייירי בכלי הבא במידה, וס"ל למהר"ם דלא מהני כיסוי נסר.

קושיית המהר"ם מרוטנבורג

(יז) ויעוי"ש במהר"ם מרוטנבורג שהקשה דהיאך מהני הכא צמיד פתיל הרי שנינו (בפ"י דכלים מ"ב) במה מקיפים בסיד ובגפסים כו' ובכל דבר המתמרת. - וז"ל: "ואין להקשות היכי קאמר רבי יהודה התם דמצלת ורבנן מודו הכא בכוורת דעץ דמצלת, והתנן (בפ"י דכלים מ"ב) במה מקיפין בסיד ובגפסים בזפת ובשעוה בטיט ובצואה ובחמר ובחרסית ובכל דבר שהוא מתמרת, ומשמע אבל בתבן ובקש לא. די"ל דלא אתא לאפוקי תבן וקש שהוא רך ומיידבק יפה, דדוקא קשה על קשה אינו חשוב בצמיד פתיל, כדקתני התם אין מקיפין לא בבעץ ולא בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד, ודכוותיהו אתא לאפוקי, ודומיא דפקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה, וכן בשני נסרים עד שימרח מן הצדדין, ובין נסר לחבירו, דכולהו קשה על גבי קשה הן ואינן מתחברין יפה, כדאמרין במס' שבת פרק במה אשה (ג"ז). ואף על גב

מליאה אוכלין ומשקין ומוקפת צמיד פתיל ונתונה על גבי המת באויר, כלים שלמעלה ושלמטה הימנה טמאין, והאוכלים והמשקין שבתוכה טהורין. - והובא ברמב"ם (פי"ז מטומאת מת ה"ו), בזה"ל: "היתה מוקפת צמיד פתיל ונתונה על גבי המת, האוכלין והמשקין שבתוכה טהורין והכלים שעל גבה טמאים". עכ"ל. - וה"כסף משנה" (שם) הקשה על דברי הרמב"ם דהא טומאה רצוצה בוקעת לתוך הכלי. והיינו דהלא שיטת הרמב"ם דבוקע גם לתוך צמיד פתיל. - וז"ל ה"כסף משנה": "ויש לתמוה אמאי לא אמרינן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ומטמאה כל מה שבתוכה. וצ"ע". עכ"ד. - וכיו"ב הוכיח ה"משנה אחרונה" (בפ"ט דאהלות מ"א), ממשנתינו (פ"ט"ו דאהלות מ"ט), דשנינו התם חבית שהיא מליאה משקים טהורים ומוקפת צמיד פתיל ועשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבית והמשקין טהורין. והרי גולל מטמא באוהל, ואפילו הכי מה שבתוכה טהור. ומוכח דצמיד פתיל מציל על טומאה שכנגדו.

תירוץ רבינו חיים הלוי

ויעוי"ש בחידושי רבינו חיים הלוי, שכתב ליישב דברי הרמב"ם, דכל דברי הרמב"ם קמיירי דווקא כנגד הנקבים שיש בכלי, משום דאף על פי דצמיד פתיל מציל גם כשהכלי מנוקב כל שאין בנקביו כשיעור, אפילו הכי חלוקים בדינם, דכנגד הסתום איכא חציצה, וכנגד הנקוב הוי ליה מדין הצלת כלי. ולכן כשמאהיל כנגדו, אף על פי דמציל בצמיד פתיל, מכל מקום כנגד הנקוב אין מציל. וממילא מש"כ הרמב"ם דבתוכו כנגד הטומאה טמא, איירי דוקא כנגד הנקב. ומשנתינו קמיירי בכוורת מחוחלת, ובזה כנגד הטומאה טמא. - ולא קשה מהתוספתא (פ"י דאהלות ה"ח) דמייתי הר"ש (פ"ט דאהלות מט"ז) דצמיד פתיל מציל על טומאה רצוצה, דקמיירי כנגד הסתום.

ביאור הנר"ח הלוי בשיטת הראב"ד

(כ) ובשיטת הראב"ד (פ"ט מטומאת מת ה"א) דס"ל דגם כנגד הסתום בוקע כנגדו. ביאר הגר"ח הלוי דאתי כשיטתו דגובהה טפח לא הוי טומאה רצוצה. ומוקי להתוספתא (פ"י

פתוח היה ראוי להיות בדין אין כלים נעשים אהלים לטהר, אלא שנתחדשה הלכה דכלי נעשה אהל לטהר מה שבתוכו". עכ"ד.

ביאור ה"קהילות יעקב"

(כא) ובספר "קהילות יעקב" (טהרות סימן כ"ב) ביאר בזה שיטת הר"ש, דמהני כיסוי נסר בכלים טהורים להציל מה שבתוכו, משום דלא הוי מדין צמיד פתיל, אלא דנתחדש דכלים חשיבי אוהל להציל מה שבתוכו. והיינו דאף על פי דאין דין חציצת אהלים בכלים, מכל מקום איכא דין הצלת אוהלים דנתחדש דאוהל מציל מק"ו דצמיד פתיל, וזהו הוי ליה גם בכלים, רק דבזה מהני דוקא על מה שבתוכו.

בדברי החזו"א אהלות סי' ג' סק"ט

(כב) ויעוי' בחזו"א (אהלות סימן ג' סק"ט) שכתב לדון שלא יציל על מה שבתוכו אלא רק כשיש לו טפח על טפח, כיון דהוי מדין אוהל. - אולם הוכיח החזו"א דמהני גם בכל שהוא, וכתב הטעם דתוכו אפילו בכל שהוא חולק רשות לעצמו.

בדברי החזו"א אהלות סי' ב' סק"ה

(כג) ובחזו"א (אהלות סימן ב' סק"ה) כתב דגדר חילוק רשות דתוכו של הכלי הוא דתוך הכלי חשיב רשות חלוק, ולא קרינן בכלים שבתוך הכלי כל אשר באוהל יטמא. והוי ליה הלכה למשה מסיני. ושוה הוא בזה גם כן להצלת צמיד פתיל שמציל בטומאה רצוצה.

בדין תוך תוכו בכלי חרס

(כד) ויסוד הדין נלמד מדינא דתוך תוכו בכלי חרס, דכשם דתוך תוכו חולק מקום לעצמו, ה"נ בכוורת דפתחה לחוץ חולק מקום לעצמו.

ברמב"ם פי"ט מטומאת מת ה"א

(כה) והרמב"ם (פי"ט מטומאת מת ה"א) כתב דבתוכה כנגד הטומאה טמא, ומבואר דטומאה רצוצה מטמא כנגדה בצמיד פתיל.

קושיית רבינו חיים הלוי

ובחידושי רבינו חיים הלוי (פי"ט מטומאת מת ה"א השלישי), הקשה מהא דשנינו בתוספתא (פ"י דאהלות ה"ח) והובא בר"ש (פ"ט דאהלות מט"ז), דחבית שהיתה

דברך על גבי קשה נמי קאמר התם דאינו חוצץ בטבילה דאינו נדבק יפה, הני מילי על גבי בעלי חיים שאינו רשאי להדקו יפה שעושה לו צער, אבל בחבית וכוורת שרשאי להדקו חשיב שפיר צמיד פתיל כו". עכ"ל המהר"ם. - ומבואר בדברי המהר"ם דנקט דהצלת תוכה הוא מדין צמיד פתיל. וכמ"ש הגר"ח הלוי (בפי"ט מטומאת מת ה"א) בפשיטות דהצלת תוכה הוי מדין צמיד פתיל.

ביאור החזו"א בשיטת הר"ש

מיושב קושיית המהר"ם

(יח) והנה כבר נתבאר, דהר"ש (פ"ד דאהלות מ"א) כתב דכלי הבא במידה מציל על ידי נסר בלא צמיד פתיל. ולפי זה לא קשה קושיית המהר"ם מרוטנבורג הנ"ל דאיך מהני מדין צמיד פתיל הרי לא הוי דבר המתמרח, דהא הכא מהני מטמא דהוי ליה כיסוי נסר. וכמ"ש בחזו"א (אהלות סימן ב' סק"ו), אלא משום דדין כוורת הוי גם בכוורת העשויה מכלי אבנים, ובזה צריך לטעמא דצמיד פתיל. והיינו כמ"ש בחזו"א הנ"ל דדין הצלת נסר הוא רק בכלי הבא במידה. - וכבר נתבאר דבתוס' יו"ט (פ"ט דאהלות מט"ז) נקט דכל כלים טהורים מהני בכיסוי נסר, ורק בכלי חרס צריך שיהיה צמיד פתיל. וע"ע בחזו"א (אהלות סימן ד' סק"ה).

הוכחת החזו"א אהלות סימן ג' סק"ז

(יט) והחזו"א (אהלות סימן ג' סק"ז) הוכיח מהא דאיתא בעירובין (ל'): דבכלי הבא במידה איכא חסרון דאוהל זרוק, והרי בצמיד פתיל ליכא חסרון, בהכרח דהצלת הכוורת על מה שבתוכה אינו מדין צמיד פתיל, כיון דאין פתחו סתום, אלא הוא מדין הצלת אוהל.

ביאור החזו"א אהע"ז סימן קמ"ד סק"ד

(כ) וכיו"ב ביאר החזו"א באהע"ז (סימן קמ"ד סק"ד), בסוגיא דגזיר (ג"ה). דדיינינן דאין חוצץ בכוורת משום דינא דאוהל זרוק, בזה"ל: "ומסוגיין מוכח דהא דתנן (אהלות פ"ט כו) תוכה טהור אין זה מדין צמיד פתיל אלא מדין אהלים, שלא נאמר שאין כלים נעשין אהלים לטהר לענין להציל על מה שבתוכו, דאם היה בזה דין צמיד פתיל היה מציל אף דרך הלוכה, וכדפריך בחגיגה (כ"ה). כו'. והא דלא חשיב לה צמיד פתיל, שאין דין צמיד פתיל אלא בסתום מכל צד אבל כל שפתחו

דפיו לחוץ, אף על פי דמציל שאין הטומאה נכנסת לתוכו לענין להתפשט בכלו ולהכנס בבית, אבל כנגדה טמא. - והיינו כמש"כ בחזו"א (סימן ג' סק"ז וסק"ט) דצמיד פתיל הוי רק בפתחו סתום, אבל היכא דפתחו פתוח הוי ליה רק דין הצלת כלי, דכלי חולק רשות לעצמו. וממילא י"ל דדוקא היכא דהוי ליה צמיד פתיל גמור מציל גם על טומאה כנגדו. מה שאין כן היכא דהכלי חולק רשות לעצמו בכהאי גוונא לא מהני על טומאה כנגדו. - ולפי זה אתי שפיר הא דשנינו בתוספתא (פ"י דאהלות ה"ח) דחבית המוטה על צידה באויר הרי היא ככוורת לכל דבר, דקמיירי במוטה על צידה ופתחה פתוח, דבזה שווה לכוורת דמטמא כנגדו. - ועי' חזו"א (אהלות סימן ד' סק"א).

התם חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה כו', היתה מוטה על צדה באויר הרי היא ככוורת לכל דבר. והיינו דהוי ליה ככוורת לכל דבר, ובטומאה תחתיה תוכה כנגד הטומאה טמא, והרי בחבית אין נקבים, ולמה טמא תחתיה.

מבאר דלפ"ד החזו"א מיושב הקושיא

(ט) אמנם לפי דברי החזו"א (באהלות סימן ב' סק"כ) אתי שפיר, דיל"ל דקמיירי בחבית שמוטה על צידה ופתחה פתוח, דבזה שווה לכוורת דמטמא כנגדו.

ביאור החזו"א

דיעו"ש בחזו"א שכתב דהיכא דהוי ליה צמיד פתיל גמור, והיינו דפיו סתום מציל גם על טומאה כנגדו. אבל היכא דפיו פתוח, אלא

דאהלות ה"ח) הנ"ל דקמיירי בגבוה טפח דלא הוי טומאה רצוצה, ולכן אין מטמא בצמיד פתיל.

כפלוגתא דהרמב"ם והראב"ד

(ז) ובפלוגתא דהרמב"ם והראב"ד, דהרמב"ם קמיירי כנגד הנקב, והיינו כמש"כ הגר"ח הלוי דס"ל דטהרת כוורת היא משום שיש בה נקבים, ובהכרח דמיירי שיש בה נקבים. והראב"ד מיירי בכוורת של חרס, וממילא אין הכרח דאיירי שיש בה נקברים, אלא דלשיטתו מיירי בחבית שגבוה טפח, ובכהאי גוונא לא הוי טומאה רצוצה.

הערה בתירוצו של הגר"ח הלוי

(ח) ובעיקר תירוצו של הגר"ח הלוי יל"ע מהא דשנינו בתוספתא (פ"י דאהלות ה"ח) והובאה בר"ש (פ"ט דאהלות מט"ז), בהא דשנינו

בדין טומאה כנגד המת מלמעלה בגוי ובקבר שלפני הדיבור

שני המגדלים, ואפילו הוא מאהיל למעלה מהבשר הרבה, כגון שהיו המגדלים גבוהים והטומאה למטה, והוא מאהיל סמוך לראשיהן קרי נגיעה. והדין שהלכה למשה מסיני היא שטומאה רצוצה בוקעת חשיב כמו שמלא טומאה כל החלל שבין שני המגדלים.

דקדוק "מי נפתוח" בשיטת הראב"ד

ובספר "מי נפתוח" (פרפ"ז אות ה') כתב דהכי משמע בראב"ד (פ"ג דעדיות מ"א) שפירש כרש"י, שכתב: "שני מגדלים ואין ביניהם טפח" ומאהיל ביניהם. עכ"ל. והיינו כפרש"י שכתב שמאהיל סמוך לראשיהן. - דהלא לשיטת הרמב"ם בפיהמ"ש (פ"ג דאהלות מ"א) היה לו לומר ומאהיל על גביהם.

שיטת הרמב"ם

(ג) אמנם הרמב"ם בפיהמ"ש (פ"ג דאהלות מ"א, ופ"ג דעדיות מ"א) ביאר באופן אחר אוקימתא דרבי זירא, דקמיירי לענין טומאת התיבה עצמה, וכגון שהיו התיבות מונחות זו על זו

בשינוי דרכי זירא

והנה בגמ' משני רבי זירא, דברי שא דתנן שנוגע ומאהיל מצטרפים לטמא קמיירי בטומאה רצוצה בין שני מגדלים דהיינו ארונות עץ, ואין ביניהן שיעור פותח טפח, דבכהאי גוונא כל הריח שבין המגדלים נגיעה היא. דכיון שהטומאה נמצאת בין המגדלים שאין ביניהם רוחב טפח, חשיב החלל שביניהם כאילו הוא מלא בטומאה, ולכן אם הכניס את ידו בין המגדלים והאהיל על חצי הזית שעל הקרקע, אף על פי שידו גבוהה הרבה מבשר המת חשיב כנוגע בו, ובהכי קאיירי ברישא שאהל זה מצטרף עם טומאת מגע של חצי הזית השני. אבל סתם טומאת אהל אינה קרויה נוגע, ולכן בסיפא אין מצטרפים שני החצאים לטמא.

ביאור רש"י ותוס' והראב"ד

(ב) ורש"י בד"ה דכולה כו', ובתוס' ד"ה אמר כו', ביארו דקמיירי שהטומאה רצוצה בין

הנוגע בעצם או בחלל או במת או בקבר

(במדבר י"ט, י"ח).

הגר"א ב"אדרת אליהו (כאן) ביאר דגוי וכן קבר שלפני הדיבור דאין מטמאין באהל, הוא באהל המשכה דוקא, אבל כנגד המת מלמעלה הוי כנוגע.

בהכרח הגמ' ממשנתינו פ"ג דאהלות

מ"א דמגע ואהל הוי שם אחר

(א) הנה שנינו (פ"ג דאהלות מ"א) דהנוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית מצטרפות. - והנה בחולין (קכ"ה:) מקשה רישא דמשנתנו (פ"ג דאהלות מ"א) אסיפא. - דאמאי שנינו ברישא דהנוגע בכחצי זית, ומאהיל בידו על חצי זית אחר או חצי זית מאהיל עליו, הרי כל חצי זית מטמא משם אחר, ולמה הם מצטרפים לטמא. ומוכח דהם נקראים שם אחד של טומאה.

קמיירי דוקא במאהיל בין המגדלים, אבל מלמעלה כנגד החצי זית כיון שמועיל שם אהל למנוע מלבקוע לא חשיב נגיעה. וצ"ע. - והיינו דהחזו"א כטעמיה, דס"ל דזהו ענין מיוחד בטומאה בין שני מגדלים, ולא מצד עיקר דין טומאה רצוצה. - אבל לפי דברי רבינו חיים הלוי הנ"ל דהוי ליה דין רצוצה דחשיב כמאן דמליא טומאה, וגדר המגע הוא משום נגיעה בכמאן דמליא טומאה, אם כן אין חילוק בזה, וגם בגוונא שהאהיל למעלה מהתיבות במקום דמהניא אהל למנוע את בקיעת הטומאה, חשיב כמאן דמליא טומאה, והוי ליה כנגיעה.

כשיטת רש"י בפסחים ט' ע"א

ט) ובעיקר הנידון הנ"ל האם נחשב כמו שנוגע ממש על ידי האהלה, או דלמא רק לענין שמצטרף עם נגיעה חשיב אהל כנוגע. הנה בפסחים (ט.) אמרינן דמדורות הגויים טמאים מפני שקוברין נפליהם בבתיהם. ופרש"י בד"ה מי כו' דהגויים מטמאים במיתתם אף באהל לרבנן. ולרבי שמעון בר יוחאי דס"ל ביבמות (ס"א.) דגויים אינן מטמאים באהל דאתם קרוין אדם ואין הגויים קרוין אדם, פרש"י דהרי במגע ובמשא מודה רבי שמעון, דלא אימעוט אלא מטומאת אהל דלא איקרו אדם. והיינו דנקט רש"י דרבנן פליגי על רבי שמעון בן יוחאי ומטמאים גם באהל. וכמ"ש התוס' ביבמות (ס"א.) ד"ה ממגע, ובב"מ (ק"ד.): ד"ה מהו כו', דלא קי"ל כרשב"י אלא כרשב"ג דפליג וס"ל דמדורות הגויים טמאים, הרי דגוי מטמא באהל. ופליגי על דברי הרמב"ם (בפ"א מטומאת מת ה"ג) דגוי לא מטמא באהל. - ופירש רש"י בפסחים הנ"ל דמשנתינו דמדורות הגויים קאי גם כרשב"י, אלא דקאי משום טומאת מגע ומשא.

ביאור התויו"ט דברי רש"י בפסחים ט' ע"א ושיטת קמאי כיו"ב

י) והתויו"ט (פ"ח דאהלות מ"ז) ביאר דברי רש"י הנ"ל, דחיישינן שמא יגע או יסיט את הנפלים. אלא דהתוס' יו"ט כתב דזהו דוחק דחיישינן למגע או להיסט. - והרמב"ן ביבמות (ס"א.) הביא כן בשם י"מ, וכ"כ הרשב"א (שם) דחיישינן במדורות הגויים שמא יסיטו או

דגמ' בחולין (קכ"ה:), דאמרינן דכולה נגיעה היא, שההלכה למשה מסיני דטומאה רצוצה שבוקעת, יש לה דין טומאת מגע גם כן בבקיעתה, ולא רק לענין צירוף שכשנוגע וגם מאהיל על טומאה רצוצה הם מצטרפים. - וכ"כ ה"אור שמח" (פ"א מטומאת מת ה"ג) לדקדק מפרש"י בחולין (קכ"ה:) ד"ה דכולה כו', דכיון דהלכה למשה מסיני דטומאה רצוצה הוי כמאן דמלי טומאה כל חלל שבין שני המגדלים, והוי כמו שנוגע בטומאה. - וע"ש באור שמח שכיו"ב כתב הגר"א ב"אדרת אליהו" פרשת חוקת (במדבר י"ט. י"ח), דגוי וכן קבר שלפני הדיבור אין מטמאים באהל המשכה, אבל כנגד המת מלמעלה הוי כנוגע.

השגת החזו"א ע"ד הגר"ח

אמנם החזו"א (בגליונות על דברי רבינו חיים הלוי הנ"ל), כתב דסוגיא דחולין (קכ"ה:) לאו משום טומאה רצוצה היא, אלא הגדרת הדבר תלוי בסברת חכמים על פי רוח קדשם איזה אהל משתווה עם נוגע, ואם כן גדר אהל של נגיעה אינו אלא לענין צירוף, ולא שבעיקר הדבר הוי מגע לכל הדברים. ואף על פי דרבי זירא אמר דטומאה רצוצה חשיב כנוגע, לא שההלכה למשה מסיני נאמרה שהיא נגיעה, דההלכה נאמרה רק שאין הבליעה מטהרתה שלא להבקיע טומאתה, וכן שיוורדת עד התהום, ורק בסברא אמר רבי זירא שרצוצה בין המגדלים שוה לנגיעה. - והוכיח הכי, שהרי בטמונה בקרקע לא אמרה רבי זירא, אלא רק ברצוצה בין מגדלים, ובודאי לא נאמרה הלכה מיוחדת ברצוצה בין שני מגדלים. דההלכה נאמרה בכל רצוצה, אלא שאם היא טמונה הרי ס"ל לרבי יוסי דלא אמרינן כלל בוקעת ועולה, והרי בסוגיא דחולין (קכ"ה.) קאיירינן אליבא דרבי יוסי דקרי למאהיל נוגע, ואם כן לא משכחת לה לדינא דבוקעת אלא רק בין שני מגדלים.

ביאור החזו"א כשיטתו

ח) ובחזו"א (יו"ד סימן רי"ד לחולין קכ"ה ב' בד"ה והא דאמר כו'), כתב דדוקא בגוונא שהטומאה רצוצה שבוקעת למעלה ואין כל אהל יכול להפסיקה חשוב כנגיעה. אבל טומאה טמונה במקום רצוף, והכניס ידו והאהיל מקרי מאהיל כשאר מאהיל למטה מטפח. וכן רצוצה בין שני מגדלים

והיה פחות מטפח מפריד ביניהם. - ופירוש משנתינו הוא הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית, דהיינו שהתיבה העליונה נוגעת ומאהילה כאחד, כגון שהיה חצי זית של בשר המת מונח על גג התיבה התחתונה ונגע עוד חצי זית בתיבה העליונה שנמצא שאותה תיבה נוגעת בחצי זית ובאותו זמן היא מאהילה על חצי זית שעל גבי התחתונה באהל רצוף. וכן הא דשינוי הנוגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו, היינו שהתיבה התחתונה נוגעת ונאהלת כאחד, כגון שהיה החצי זית מונח בתיבה העליונה ונגע חצי זית של מת בתחתונה שנמצא שהתחתונה נוגעת בחצי זית ונאהלת באהל רצוף מחצי זית אחר.

ביאור ה"מי נפתוח" כשיטת רש"י

ד) ובספר "מי נפתוח" (פרפ"ז אות ה') ביאר דמהאי טעמא פרש"י בחולין (קכ"ה:) ד"ה רצוצה כו', דכל מקום שאין לו מקום ריוח קרי רצוף. והיינו, שלא נפרש כבכל דוכתי שהכוונה הוא דהוי נמוך ודחוק בגובה פחות מטפח. וכן לא פירש רש"י כהרמב"ם, דמייירי במגדלים, אלא שהגובה הוא גדול ורם למעלה, דאם כן למה זנה קרא רצוף. - לכן פרש"י דהיינו כל מקום שאין לו ריוח, דאפילו שיש לו ריוח בגובה, אבל הוא דחוק ברוחב, ואין לו ריוח מהצדדים גם כן נקרא רצוף.

ביאור התויו"ט כשיטת רש"י ובשיטת הרמב"ם

ה) והתוס' יו"ט (פ"ג דאהלות מ"א) כתב דהן לפרש"י והן להרמב"ם קאיירינן בטומאה רצוצה בין שני מגדלים המונחים זה על גבי זה. - אלא דלפרש"י היינו שתהא רצוצה בין שני מגדלים והאדם מאהיל על המגדל העליון, ומכיון שהטומאה רצוצה הוי ליה כמאן דמלי טומאה, וחשיב כנוגע. אבל לשיטת הרמב"ם הוי ליה דבר אחד, שאותו דבר שהטומאה רצוצה מתחתיו הוא דאמרינן ביה דהוי כנוגע. - ועי' חזו"א (יו"ד סימן רי"ד לחולין קכ"ה ב' ד"ה והא דאמר כו'), ויתבאר להלן (אות ח').

ביאור הגר"ח הלוי דבוקעת טומאה רצוצה הוא מגדר טומאת מגע

ו) והנה בחידושי רבינו חיים הלוי (פי"ט מטומאת מת ה"א השלישי), דקדק מלישנא

**במשמעות רש"י בהרש"ש,
וכביאור הגר"א**

טז) ובשיטת רש"י הנ"ל משמע כמ"ש הרש"ש וכדעת הגר"א הנ"ל, דכל נגיעה כנגדו חשיב כטומאת מגע, ולכן גוי ומת שלפני הדיבור אף על פי שאין מטמאים באהל מטמאים במאהיל כנגדו.

בשיטת התוס' והרמב"ם

טז) ושיטת התוס' הנ"ל דאין המאהיל כנגד גוי נטמא, דאין זה כנוגע. - וכן שיטת הרמב"ם (בפ"א מטומאת מת ה"ג) דגוי אינו מטמא באהל, אבל מטמא במגע ובמשא, ואפילו הכי פסק (בפי"א מטומאת מת ה"ז) דמדורות הגויים טמאים, וביאר הטעם דהוי כארץ העמים. וה"משנה למלך" (שם) ביאר, דאף על גב דקיי"ל כרשב"י דאין הגוי מטמא באהל אפילו הכי גזרו על מדורות הגויים דהוי כארץ העמים. ובתשו' הרמב"ם (סימן ס"ה) כתב דליכא רבנן דפליגי על דברי רשב"י, ולכו"ע ס"ל דאין גוי מטמא באהל. ודינא דמדורות הגויים הוא משום דנחשב כארץ העמים. - ולשיטתם י"ל דהא דאמרי רבי זירא ורבא בחולין (קכ"ה): היינו דוקא לענין צירוף, שמצטרף עם מגע. אבל באמת אין בזה טומאת מגע.

רק לענין צירוף, אלא לענין דחשיב כמגע, וגם גוי שאין מטמא באהל מטמא במאהיל כנגדו.

ביאור הרש"ש

יג) הן אמנם דהרש"ש הנ"ל נקט דגם לדברי רבא דכל מאהיל למעלה מטפח הוי כמגע, דהוא הדין לענין מת גוי דכל מאהיל כנגדו הוי כנוגע.

ביאור ה"אור שמח"

אך ב"אור שמח" (פ"א מטומאת מת ה"ג) כתב דזהו דוקא אליבא דרבי זירא, אבל לדברי רבא דכל למעלה מטפח הוי כנוגע, זהו דוקא לענין צירוף.

**הכרה ה"אור שמח" מסווגא דחולין
קכ"ה ע"ב בשיטת הגר"א**

יד) אולם כתב ה"אור שמח", דיש מקור נאמן לדברי הגר"א דמאהיל הוי כמגע, מסוגיא דחולין (קכ"ה): דאמרינן לענין צירוף נגיעה ואהל דלא מצטרפי, ומיייתנן ממשנתינו (פ"ג דאהלות מ"א) דמצטרפי, ומשני רבי זירא בטומאה רצוצה. ומשמע דהוי מגע. - ואמנם יש לדחות, דאינו אלא רק לענין צירוף, אך כתב האור שמח דזהו לסברת רבי זירא דחשיב כנגיעה ממש, אבל לפי דברי אב"י ורבא הוי ליה סברא רק לענין צירוף.

יגעו בנפלים. - אכן התוס' יו"ט העיר דזהו דוחק דחיישינן למגע או להיסט.

ביאור הרש"ש

יא) והנה הרש"ש בפסחים (ט). ביאר דברי רש"י, דס"ל דחיישינן שמא יאהיל על הנפל, דזה מקרי מגע, כדמוכח (בפ"ג דאהלות מ"א) וכדאמר רבא בחולין (קכ"ג): דאפילו למעלה מטפח מיקרי מגע. וכ"כ הרש"ש בנדה (נ"ז). בתוס' ד"ה ובנה כו'.

**ובתשו' הרדב"ז וחיטועו"י
וה"חודרי דעה" וישועות מלכו**

והנה כיו"ב כתבו בתשו' הרדב"ז (החדשות סימן ח'), ובספר "ישועות יעקב" (או"ח סימן שמ"ג סק"ב), ובספר "חודרי דעה" (יו"ד סימן שע"ב), וב"ישועות מלכו" (יו"ד סימן ס"ח) דאפילו למ"ד דגוי אינו מטמא אלא במגע ולא באהל, אפילו הכי המאהיל על הגוי טמא, דהוי ליה כמגע. - ויעו"י בספר "פתח האהל" (כלל ה' סימן א').

**ביאור הגר"א ב"אדרת
אליהו" פרשת חוקת**

יב) והגר"א בספר "אדרת אליהו" פרשת חוקת (במדבר י"ט, י"ח), ביאר דגוי וכן קבר שלפני הדיבור דאין מטמאים באהל היינו דוקא באהל המשכה, אבל כנגד המת מלמעלה הוי כנוגע. וכ"כ הגר"א בהגהותיו לנזיר (נ"ג). - וחזינן דס"ל דהך דינא דמאהיל כנוגע לא הוי

❖ בענין חרב כחלל אם הוא דוקא בכלי מתכות

הרי הוא כחלל הוא דוקא בכלי מתכות. - והר"י מסימפונט ס"ל דכל הכלים דינם ככלי מתכות. - והר"י מסימפונט הביא ראייה מהא דתניא בספרי (פרשת חוקת פ"סקא ח') דילפינן דכלי הנוגע בטמא מת נעשה אב הטומאה מקרא דוכבסתם בגדיכם (במדבר ל"א, כ"ד), שמע מינה דחרב לאו דוקא, דהוא הדין שאר הכלים. - ועוד הוכיח מהא דתניא בתוספתא דכלים (ב"ק פ"ו ה"ז), החמת שהיא נתונה בתנור

**כפלוגתא דר"ת והר"י מסמפונט אם
חרב הוא כחלל הוי דוקא בכלי מתכות**

א) הנה שנינו (פ"ק אהלות מ"ב), כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאין טומאת שבעה, והשלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. - והר"ש מיייתי פלוגתא דקמאי, האם דינא דחרב הרי הוא כחלל הוא דוקא בכלי מתכות. - דר"ת ס"ל דחרב

וכבסתם בגדיכם (במדבר ל"א, כ"ד).

בספרי (פ"סקא ח'), ילפינן דכלי הנוגע בטמא מת נעשה אב הטומאה, מקרא ב"וכבסתם בגדיכם".

ופיה למעלה מן התנור ועצם כשעורה כרוך בסיב או בנייר ונתון לתוכה הוא טהור והתנור טהור. ופירש הר"ש דהיינו משום דדרשינן תוכו ולא תוך תוכו. ושנינו התם, בא הטהור ואחז בו והעלהו נטמא וטימא החמת. חזרה החמת וטימאה את התנור. ופירש הר"ש, דעצם כשעורה מטמא במשא. אלמא דאדם הנוגע במת חמת לטמא תנור, אף על גב דחמת של עור, ולא של מתכת.

בדין חרב הרי הוא כחלל

(ב) והנה בעיקר ראיית הר"י מסמפונט מתוספתא (ב"ק דכלים פ"ו ה"ז), דשנינו התם, החמת שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור ועצם כשעורה כרוך בסיב או בנייר ונתון לתוכה הוא טהור והתנור טהור [משום דתוכו ולא תוך תוכו], בא הטהור ואחז בו והעלהו נטמא וטימא החמת חזרה החמת וטימאה את התנור [משום דעצם כשעורה מטמא במשא]. אלמא דאדם הנוגע במת מטמא חמת לטמא תנור אף על גב דחמת של עור ולא של מתכת.

דברי הר"ש בדהיית ראית הר"י מסמפונט

והר"ש השיב על ראיית הר"י מסמפונט מהתוספתא הנ"ל, דאין שם ראיה כלל, דהתם טעמא משום דהוי טומאה בחיבורין, כדאיתא בע"ז (ל"ז:): דדיקרב בדיקרב מסאב. וכ"כ התוס' בנזיר (נ"ד:): ד"ה ת"ש כו', לדחות הראיה מהתוספתא דהוא משום חיבורין. וכ"כ הרמב"ן בב"ב (כ"ה: - וב"משנה למלך" (פ"ה מטומאת מת ה"ג ד"ה ודע שמדברי הרמב"ן כו'), כתב דמדברי הר"ש נראה דאפילו טומאת חיבורי כלים באדם הוי מהתורה. - והרמב"ן בב"ב (כ"ה:): תירץ כדברי הר"ש, אלא שנסתפק אם חיבורין לאדם הנוגע במת טמא מהתורה או מדרבנן. - ויעוי' ברמב"ן על התורה (במדבר ל"א, י"ט) שכתב דחיבורי אדם בכלים הנוגעים במת אינן מטמאין אלא מדרבנן, ובחזו"א (אהלות סימן ט' סק"ו) כתב דלפי זה הוא הדין חיבורי כלים באדם הנוגע במת אינן מטמאין מהתורה, אמנם המשנה למלך הנ"ל כתב דלדעת הרמב"ן חיבורי כלים באדם חמירא מחיבורי אדם בכלים.

הערת הר"י נפתוח

(ג) ובספר "מי נפתוח" (אמנה אות ל') העיר על דברי הר"י מסמפונט שהוכיח מדינא דחמת דאיכא דין חרב כחלל גם בשאר כלים, הרי כיון דהתם הוי בחיבורין, אם כן איך הוכיח מזה דהא דטמאה החמת הוא מדין חרב הרי הוא כחלל, הלא שאני התם דהוי ליה בחיבורין, ולכן החמת טמאה, ומטמא התנור, אם כן מה הראיה מהתם דחרב הרי הוא כחלל גם בשאר כלים.

בגדר דין טומאה בחיבורין

אכן י"ל דבנטמא מהמת במשא לא מצינו דין דמטמא בחיבורין, וכן בנטמא מהמת באהל לא מצינו דמטמא בחיבורין, אלא דוקא בנטמא במגע חשיב הנוגע בו כנוגע במת. וזהו דהוכיח הר"י מסמפונט מהתוספתא דחמת, דאם נטמא במשא המת דנטמא החמת ונעשה אב הטומאה לטמא התנור, דמוכח דשאר הכלים נעשה חרב הרי הוא כחלל, ולכן נעשה החמת אב הטומאה. ולא אמרינן דהחמת נעשה אב הטומאה משום דין חיבורין, דהא היכא דנטמא האדם במשא המת אין דין חיבורין לטמא הנוגע בו, אלא ודאי דהטעם דהחמת נעשה אב הטומאה הוא משום דין דחרב הרי הוא כחלל.

בדהיית התוס' והר"ש לראיית הר"י מסמפונט

(ד) אולם הר"ש והתוס' בנזיר, דדחו הוכחת הר"י מסמפונט דמדין חיבורין הוא, י"ל דס"ל דגם היכא דנטמא במשא מהמת גם כן מטמא בחיבורין, דכשנטמא בחיבורין למת אלים טומאתו ונעשה אב אבות, ולכן הנוגע בו נעשה אב הטומאה, ושפיר מטמא בחיבורין במשא.

דברי התוס' בנזיר נ"ד ע"ב והרמב"ן בב"ב כ' ע"א

(ה) והתוס' בנזיר (נ"ד:): ד"ה ת"ש כו', כתבו לדחות הוכחת הר"י מסמפונט, בזה"ל: "ויש לדחות, דהתם משום דיקרב בדיקרב הוא, דהאדם נטמא במשא דעצם כשעורה, ובשעה שהיה נושא עצם עמת שהוא אבי אבות באותה שעה היה נוגע בהחמת והחמת בתנור". עכ"ל. הרי דהתוס' הוסיפו דהגדר דחיבורין הוא משום דנעשה כאבי אבות, והיינו משום דהא דבנטמא במשא

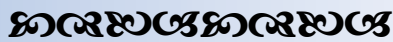
אמרינן חיבורין הטעם הוא משום דחיבורין הוא דהאדם הנטמא במת נעשה כאבי אבות בשעת טומאתו, ולכן אין חילוק בין נטמא במגע לנטמא במשא. - וכן מבואר ברמב"ן בב"ב (כ"ה:), דדחה הראיה מהתוספתא דחמת, וכתב: "דשאני התם שהוא אוחז במת ובחמת כאחד, ונעשה כעין יד להביא הטומאה לחמת, שהאדם כל זמן שהוא נוגע בטומאה נעשה אבי אבות כו', ולפיכך החמת נעשה אב הטומאה". עכ"ל. הרי להדיא דהאדם נעשה אבי אבות. [ומש"כ בתחילת דבריו דהוי ליה מדין יד, צ"ל דגדר ידות הוא מתורת המשכה כחיבורין].

בשיטת הר"י מסמפונט

(ו) אמנם שיטת הר"י מסמפונט דדין חיבורין חשיב כמגע במת, ולכן נקט דזהו דוקא כשנטמא מהמת במגע, ולא בנטמא במשא. ולכן פירש דבהכרח דהוא מדין חרב הרי הוא כחלל, ולא מדין חיבורין.

דברי הר"ש

(ז) והנה הר"ש כתב: "ועוד פירש הר"י מסמפונט בענין אחר, דשנים טמאין במת ושלשה טמאין במת מיירי בלא חיבורין, אבל ארבעה טמאין במת מיירי על ידי חיבורין, משום דקתני לה בתוספתא דומיא דזב". עכ"ל. - והיינו דקאתא ליישב דליכא ראיה מקרא דוכבסתם בגדיכם דכל הכלים נעשים חרב כחלל, דשאני התם דטומאתו טומאת חיבורין. - ובתוס' הר"ש משאנץ בפסחים (י"ד). הביא שהר"י מסמפונט פירש כן אפילו ברישא דשלשה טמאין במת. - ולפי מה שכתב הר"ש במשנתינו (פ"א דאהלות מ"ב) שהר"י מסמפונט לא פירש הכי אלא בסיפא בחיבורין לאדם שנטמא במת, הא דלא אשמעינן במשנתנו אפילו בחיבורין למת, ביאר בשו"ת באר משה להגר"מ דאנושעבסקי גאב"ד דסלאבדקה (יו"ד סימן נ"ד), דס"ל דחיבורי המת מטמאים מטעם שהנוגע במחובר למת נחשב כנוגע במת, ונמצא שאין כאן עוד מניין טומאה, מה שאין כן במחובר לנוגע בכלים הנוגעים במת הוי חומרא בנוגע שבכוחו לטמא בגדים, וכדמצינו בהרבה טומאות שבשעת נגיעתו מטמא בגדים.

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46
לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.

Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

הערה לפ"ד הר"י מסימפונט

והנה יש לעיין לפי דברי הר"י מסימפונט הנ"ל דארבעה טמאים במת איירי בחיבורין, אם כן בהכרח צריך לפרש דינא דתוספתא דחמת משום חיבורין, וקשה דאם כן היאך הוכיח הר"י מסימפונט מזה דאיכא דין חרב הרי הוא כחלל בשאר כלים.

בשיטת הרמב"ם

ה) הן אמנם דלפי מה שנתבאר הטעם דלא פירש משום דין חיבורין, דס"ל דחיבורין הוא גוונא של מגע במת, וזהו דוקא כשנטמא מהמת במגע ולא במשא. והרי בהכרח דהר"י מסימפונט ס"ל כשיטת הרמב"ם (פ"ה מטומאת מת ה"ג) ובפירוש המשניות (רפ"ק דאהלות) דהך דינא הוי ליה רק מדרבנן, דהלא כשחידש הר"י מסימפונט דארבעה טמאים במת הוי דוקא על ידי חיבורין, הרי ילפינן האי דינא מקרא דוכבסתם בגדיכם דאדם הנטמא במת מטמא בגדים בחיבוריו למת, וכדיל פינן בספרי מהאי קרא דאדם מטמא כלים, ולשיטת הר"י מסימפונט בזה בהכרח הקרא קאיירינן בחיבורין. - דלכאורה קשה אמאי בעינן קרא לאדם שנטמא במת שנטמא בגדים בחיבורין, הרי איכא קרא אחרינא לדין חיבורין גם לגבי לטמא אדם, כדילפינן בע"ז (ל"ז:) מקרא אשר יגע בו הטמא יטמא. - ובהכרח צ"ל דס"ל להר"י מסימפונט דהך דינא הוא מדרבנן.

